

ВЕЧЕРЊАЧА.

ЗАБАВНО-ПОУЧАН ЛИСТ.

ИЗДАЈЕ ГА И УРЕЂУЈЕ
ЂОРЂЕ РАЈКОВИЋ.

Стални сурадници: Вл. Красић и проф. М. Петровић.

Цена је листу: на годину 3 фор.; на по године 1 ф. 50 н., на четврт године 75 н. — За ђаке, сиромашније учитеље и свештенике квартално 50 новч. — Поједини бројеви стоје 10 новч.

Лист излази недељно једанпут на целом табаку. — Претплата нека се шаље непосредно уреднику „Вечерњаче“ у Нови Сад, „Богданска улица“. — Рукописи се не враћају.

ЖИВОТ МИТРОПОЛИТА СТРАТИМИРОВИЋА.

Од Ђорђа Рајковића.

Стефан Стратимировић, из племићске породице, рођен је у Кулпину у Бачкој године 1757. Породица Стратимировића свакако је или најстарија или једна од најстарији племићски породица бачки. Стратимировићи мора да су још г. 1712. били армалисте, кад су ови крајеви, стењући пре под Турчином, били Маџарској повраћени, а без сумње и под Турцима такођер. Без сумње велим, јер приликом прве за тим вармеђско-мађистратске рестаурације, која је држана у Баји 12. фебр. 1716. био је Јован Стратимировић изабран за бачког солгабирова. Томе има трага у протоколима архиве бачке жупаније. Стратимировићи су старином Херцеговци, из Требиња. Пустару Кулпин год. 1745. дала је царица Марија Терезија Богићу Вучковићу плем. Стратимировићу и браћи му Јовану, Томи и Николи, и то за верне заслуге, које су они засведочили у аустријско-турском рату од 1737—1739. Споменуту пустару Кулпин поклонила је царица Богићу Стратимировићу и браћи му са свом ораћом земљом и крчевином, с њивама, ливадама, пољима, пашњацима, сенокосима, сенарама и т. д., исто и с крчмама и с касапницама.¹⁾ Неки се Стратимировићи преселише

у Русију, где су дотерали до обрстарства и генералства. Сава Стратимировић преселио се око год. 1720. из Требиња у Сарајево, и тамо се оженио. Он је имао шесторо деце, синове: Јована, Ристу, Ђорђа и Стевана, и кћери: Сару и Анђелију. Ђорђе, оставши малолетан по смрти родитеља, би послат год. 1744. у Њесарију,

Dux Lotharingiae ac Barri; Magna Dux Nebruniae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, Quod Nos in clementissimam reflexionem sumptis constanti Fide et Fidelitate fideliumque et distinctorum Servitiorum Meritis, Fidelis nostri Egregij Bogich Vucskovich a Stratimirovich Hercegoviensis Deputati, Ejusdemque Trium fratrum Joannis quippe Baptistae, Thomae, ac Nicolai, quae Iidem pro Locorum et Temporum varietate, atque Occasionum exigentia, signanter sub praeterito Bello Turcico, Sacrae praelibati Regni nostri Hungariae Coronae, Augustae item Domui, ac Majestati Nostrae Bonoque publico non minus utiliter, quam strenue et viriliter exhibuerunt et impenderunt, ac in futurum etiam pari Fidelitate et Constantiae fervore (uti Nobis de Iphis benigne pollicemur) exhibere et impendere non cessabunt. Praedium Kulpin in Comitatu et Districtu nostro fiscali Bachiensi existens: Totum item et omne Jus nostrum Regium, si quod in modofato Praedio etiam aliter qualitercunque haberemus, aut Eadem nostram ex quibuscunque causis, Vijs, modis, et rationibus concernerent Majestatem, simul cum cunctis Eorundem Utilitatibus et Pertinentijs quibuslibet: Terris scilicet arabilibus, cultis et incultis, Agris, Pratis, Campis, Pascuis, Foenetis, Foenilibus, Sylvis, Nemoribus, Montibus, Collibus, Vallibus, Vineis, Vinearumque Promontorijs Juribusque Montanis, Aquis item Fluvijis, Piscinis, Piscaturis, Pisciumve Clausuris et Aquarum decursibus, Molendinis et Earundem Locis, nec non

¹⁾ Донација у оригиналу гласи овако: „Nos Maria Theresia Dei gratia regina Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae ac Slavoniae; Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Corinthiae, et Carnioliae; Comes Habsburgi, Flandriae, Tyrolis et Goritiae, Nupta

наиме у Нови Сад бачкоме владици Висариону Павловићу, где је учио латинске школе; на даље науке пошаље га владика у Сегедин, а год. 1754. отиде Ђорђе у Русију и ступи у војничку службу као стражмештар. У седмогодишњем рату војевао је год. 1760. против Пруса као капетан. За време пруског рата и оженио се девојком Аном, ћерком мајора Стевана Одобаше. Ђорђе је умр'о као обрстар год. 1802., а жена му 1810. Старији син му Димитрије погинуо је као мајор, а млађи, по имену Тодор, живио је такођер као мајор у херсонској губернији у Елисаветграду.

Стефан Стратимировић, о ком пишемо, полазио је основну школу у месту свога рођења и у Бегечу, а нешто у Н. Саду; доцније би послат у Кечкемет, Сегедин и Вац ради слушања гимназијских наука, а философију и права мађарска сврши на универзитету, који је у оно доба био у Будиму, где му је прослављени Сава Текелија био сушколарац. После свршени наука дође у Карловце митрополиту Мојсију плем. Путнику, да се приуготови за калуђерски чин. У својој 27-ој години по-

Educillis et Macellis, generaliter vero quarumlibet Utilitatum et Pertinentiarum suarum Integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis sub suis veris Metis et antiquis Limitibus existentibus, Eidem Herczegoviensi Deputato Bogich Vucskovich à Stratimirovich, Ejusdemque praedeclearatis Fratribus, Joanni Baptistae, Thomae item et Nicolao, horumque omnium masculini sexus Descendentibus Jure perpetuo et irrevocabiliter, vigore benignae Resolutionis nostrae, per Cameram nostram Aulicam, Cancellariae nostrae Regiae Hungaricae itidem Aulicae, die sexta Mensis Maji, Anni infrascripti insinuatae, benigne dederimus, donaverimus et contulerimus; Imo damus, donamus et conferimus, modalitate supra declarata tenendum, possidendum et habendum, salvo Iure alieno, praesertim vero Ecclesiarum Dei: harum nostrarum secreto sigillo nostro, quo ut Regina Hungariae utimur, impendenti communitarum, vigore et Testimonio, Literarum mediante, quas Nos in formam Privilegij nostri redigi faciemus, dum Eaedem Nobis in specie fuerint reportatae Datum in Archiducali Civitate nostra, Vienna Austriae, die decima sexta Mensis Julij, Anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo quinto, Regnorum nostrorum: Hungariae, Bohemiae et reliquorum Anno quinto.

María Theresia m. p. (L. S.)

Comes Nicolaus Palfy m. p.

Petrus Végh m. p.

стане архимандрит намастира Крушедола, а није му било ни пуни 30 година, кад је (г. 1786.) постао владика будимски. Године 1790. на сабору у Темишвару беше за митрополита кандидован на првом месту Петар Петровић, владика темишварски и администратор митрополије, на другом Јосиф Јовановић плем. Шакабента, а на трећем Стефан Стратимировић. Краљевски комесар, генерал барон Шмидфелд, па и многи од саборски посланика желили су Петровића за митрополита; али Стратимировићу највише поможе на сабору млади Сава Текелија, који је већину посланика придобио на стратимировићеву страну. Стратимировић, чувши да је збиља изабран, уплаши се буне, те дошав у седницу саборску мољаше, да бирају другога; али му бирачи одговорише, да онај, кога они хоће, мора бити, нашто он са сузама изађе из дворане. Посланици јавише кр. комесару за избор; овај дође у седницу и поче набрајати заслуге петровићеве, додавши: „Ето се Стратимировић и тако одриче, дакле да изаберемо Петровића“. А кад посланици не тедоше никако одустати, комесар најпосле пристане и опреми избор цару на потврду.

И тако Стратимировић, једва што је навршио 33. годину живота, постаде митрополит. Цар Леополд II. наименова га за свога тајног саветника, а Франц I. украсио му прси великим крстом леополдова ордена. Учено друштво у Гетингу изабра га за свог почасног члана. Дописивао је са најславнијим мужевима својега доба, између остали: с Добровским, грофом Осолнским, Копитаром, Карамзином, Тургењевим, Кајсаровим, Кепеном, Дурићем, Катанчићем, Чапловићем, Шлецером, Хајнеом (Неуне, филолог), Румором, Швартнером, Гебхардијем, Енглom и Каџоном. Имао сам прилику видети једно писмо, које је Хајне писао Стратимировићу — **ћ и р и л и ц о м**.

Дописивао је у шедиусов часопис „Zeitschrift von und für Ungern“, у „Allgemeine Jenaische Litteratur-Zeitung“ ит.д., писао је: „Љубосава и Радованъ или пѣсни правоучителныя по начину простона-

роднихъ сербскихъ пѣсней“ (Будим, 1800). и „Опытъ произведенія именъ сыхъ Князь и книга“ (1805). О последњемъ делу пише он сам Андрији Кајсарову у Гетинг: „Что касається опыта о словахъ князь и книга Вамъ доставленнаго, онъ, исповѣдуюся, былъ токмо опытъ, и послужилъ умноженію въ семь полѣ опытовъ. Мнѣ кажется, что онъ есть ли не меншаго Етимологическаго заблужденія, нежели произведеніе слова князь од Knecht, то болшаго не имѣетъ“.

Стратимировић је тачно говорио ла-

тински, руски, немачки, маџарски, и прилично француски. На књиге је веома много трошио, као што то дознајем из писама трлаићеви и соларићеви. Морао је имати врло богату, одабрану приватну библиотеку. Није ми познато, еда ли је спојена с народном библиотеком у Карловцима, или је припала породици. Стратимировић је умрѣо 10. окт. 1836.

А сад да поближе пропратимо његов утицај на доба, у коме је живио.

(Наставиће се.)

ПЕТУШКОВ.

ПРИПОВЕТКА ИВАНА ТУРГЕЊЕВА.

(Наставак.)

Један дан изиђе некуд Прасковија Ивановна, а Василиса, као њезина заменица, сеђаше код дућанског прозора, певајући неку веселу песмицу. Тада куцну неко на мали прозорчић, а девојка кад отвори, кликну изненађена, те поче с оним неким, што је на улици стајао, смејати се и шапутати. Кад и опет седе на своје место, а она на глас уздану, за тим настави песму, веселије него пре.

„С ким си ти то разговарала?“ запита је Петушков из стражње собе.

Василиса не прекидала песму.

„Зар не чујеш што те питам, Василиса?“

„Како велите?“

„С ким си овај час разговарала?“

„А шта се то Вас тиче?“

„Но! то је већ и сувише —“

„То говорећи дође к њој у дућан; од своје спаваће аљине бијаше оба рукава засукао, држећи у једној руци левак.“

Дошав до Василисе, погледа је чисто изазивајући.

„Разговарала сам с мојим добрим пријатељем,“ одговори сад Василиса мирно.

„А ко је тај?“

„Ко ће други бити, него Петар Петровић? —“

„Петар Петровић? Који то Петар Петровић?“

„Заборавила сам; тако му је смешно име — — иначе је господин као и Ви..“

„А да се он не зове Бублицин?“

„Рекла би да је и то име Петру Петровићу . . .“

„Ти га дакле познајеш — —“

„Како га ја не би познавала?“ рече она, те ману поносито главом.

Петушков ваља да је двадесет пута прошао по соби, не рекав ни речи.

„Чуј, Василиса,“ рећи ће најпосле — — „а како га познајеш?“

„Познајем га као врло уљудна господина —“

„Ал' шта то значи уљудан, — како је он уљудан, је л’?“

Василиса погледа зачуђено Ивана Атанасијевића.

„Кад ја велим да је уљудан“ рече она отежући — „тада мислим да то није тешко разумети —“

Петушков се поче уједати за усне и на ново корачати по соби.

„А о чему сте разговарали? Је л’?“

Василиса смешећи се обори главу.

„Па одговарај, кад ја питам“ настави он срдито.

„То је већ преко јего, како Ви данас са мном поступате!“

Петушков не одговори ништа.

„Па добро, Василиса, ево ти ја обећавам да се не ћу срдити, само ми реци, о чему сте говорили — —“

Василиса удари у смеј.

„Та знате, Петар Петровић увек проводи шалу . . .“

Петушков опет ућута.

„Василиса“ једва је могао проговорити . . . „волиш ли ти мене?“

„Ман'те ме! И ви то морате питати —“

Одговор беше кратак, али је он кукавном Ивану Атанасијевићу зањијао из темеља душу.

Прасковија се врати дома, те и опет мирно поседаше за сто.

После подне оде пекарка да простире кошуље, а Иван Атанасијевић леже на банак и заспи.

Није дуго спавао, кад га пробудише полако одшкринута врата. Он се мало подиже, подупре се на оба лакта и погледа зачуђено око себе. Кад опази да су врата тек у пола отворена, ђипи с банка — Василисино место код прозора, где је прела, беше празно.

Не размишљајући се ни на час, потрчи у авлију — нема Василисе; отвори врата, што воде на сокак, обазре се на све стране . . . ње нема; потрчи гологлав на пијацу — — нема је! Врати се полако у пекарницу, прилегне и опет на банак . . . али му на срцу беше таки терет, да је, и неотице, име Бублиција двапут прелетило преко његови усана, и то на глас, тако да га је и Прасковија, улазећи унутра, добро чула.

„Шта је Вама, баћушка, шта Ви ту уздишете —?“ запита га поспанним гласом, прошав поред банка.

„Ништа, ништа . . . као да ме нешто чупа и завија.“

„Увртили сте себи којешта у главу . . . то је, и ништа друго. О Господе, смилуј се нама грешницима,“ придода крстећи се и уједно зевајући.

Пролази час за часом — Василисе нема

па нема. Ваља да се Петушков двадесет пута скањивао да устане те да хода по соби док она не дође, а опет двадесет пута страшљиво се згрчио под својим кожухом. Тада устаде и пође у свој стан, али се већ у авлији предомисли, те потегну натраг. Пекарски калфа, брашкав и прљав, баш метао лебове у фуруну, — Петушков као да се плашио проћи мимо њега, заустави се и поча размишљати.

На једанпут се полако отвори капицик, и Василиса уђе унутра. Иван Атанасијевић пође јој одважно на сусрет, увати је за руку, и рече јој мирно, али одрешито:

„За мном!“

„Господане, шта ће то сад рећи? . . . Ја — —“

„За мном!“ понови он истим гласом, и она се није више устезала.

Петушков је уведе у собу, где је Онисим пружен колики је дуг лежао на софи, кад они уђоше. Петушков га пробуди и заповеди му да донесе свећу.

Кад је Онисим мумлајући дошао са свећом, седла је Василиса уплашена крај плозора, док је међутим Иван Атанасијевић не мичући се стајао на сред собе.

„Одлази на поље!“ заповеди сад Онисиму.

Слуга мирно стајаше, гледајући зачуђен свога господара.

„Одлази на поље! велим ти . . . с места одлази“ понови Петушков с таквом снагом, да се слуга, и ако јогунасто и лагано, ипак спремао да изиђе.

„Брзо севај! рекох ти,“ зацикну бесно Иван Атанасијевић, „чисти се из куће — и за пуна два сата да се ниси усудио изаћи ми на очи.“

(Наставиће се.)

ИЗ КАРЛОВЦА У ЛИКУ И КРБАВУ.

ПУТНЕ БЕЛЕШКЕ ИЗ ГОДИНЕ 1880.

Написао Владимир Красић.

(Наставак.)

Око 10 сахата били смо у Плочи, угледном српском местанцу; има лепу цркву посвећену Духовима, а лежи у пре-красном и пријатном положају. Поток Ја-

дава, долазећи са севера, облива Плочу од истока и југа; ми га пређосмо при улазу у Плочу и при излазу из ње. На аустријској ген. штаб. карти забележен је

тај поток именован Јуда, а у загради Јадова. Но Плочани га зову, како сам ја рекао. Народно предање казује, да се тај поток отпре звао Милева, па му је променито име на овај начин. Ишла два српска свештеника из Госпића, па их на путу ухвати пљусак. У Милеви нарасла вода, да јој се корито преливало. Бујица бејаше однела мост и они мораху газити воду. Један од њих двојице презиваше се, мислим, Мирковић, а бејаше свештеник у Комићу. По несрећи, наиђе овај на предубоко место, а вода га прогута и однесе. Ожалошћена попадија, кад је дознала за несрећу својега мужа, дође на поток и горко је јадиковала и нарицала, и у том нарицању, проклињући Милеву, рекла је: „Нијеси ми, водо, више Милева, већ Јадава, што ми толике јаде зададе.“ И тако то име остане до дан дањи. У околини су многе рушевине. И сад се још виде остаци Стулића куле, Чабрића куле и Батинића куле. Прича се, како се под овим кулама, и по другим неким местима око Плоче, налази немерено благо из давнашњих времена. Тако је неки Вајан Батинић, тражећи благо више своје куће, ископао разних железних алатљика и једну прангију, која се сада о црквеној слави и о великим празницима код плочанске цркве употребљује. Изоране су око Плоче и многе кости људске. Приликом копања неког јендека, нађен је читав људски костур. На голенима бејашу тешке железне негве, необичне величине, као и костур, што је био нечувено велик. Ја сам те негве видео у Грачацу. Пријатељ М. био је тако добар, те их је измерио преданом, бејашу 4·5 Кг. тешке. Масивне карике, у којима беху голени, имају у обиму, од прилике 4 дм., а стране су с јаког палца дебеле; спона између њих још је дебља од карика и нема краја, — ама као да је саливена. Очевидно је, да су те негве на живу човеку оковане биле. Кажу, да се голени из њих тешком муком избити дале.

Подне нас је затекло у хрватском селу Ловинцу, које се још и Св. Михаил зове. Окружавају га с севера Воларица

планина, с југа Цвјетуша, а с истока Ресник. Из Ловинца смо пошли у 1½ сахата, а равно у 4 сах. били смо у Грачацу — врло лепом српском селу од 50 кућа и 1936 душа Срба. Положај му је ванредно леп и пријатан. Лежи на равну месту и главном друму, што води у Далмацију. На југу га заклања седи Велебит, циновске величине, који се од Сења па до испод Грачаца стере дуж јадранског мора. На северу је вис Градина. Ка западу се пружа Личко поље; од истока је Вучјак планина. Импозантан утисак учинила је на ме дивотна српска црква градачка; изгледа као од сира срезана; савцита је од тесатог четвртастог камена; покрита је лимом, а озидана је 1873., узимањем вредног проте М. и стоји до 14.000 фор. Уз њу има прекрасан парох стан, а мало даље к западу диже се монументално школско здање на два боја, које је подигао бивши заповедник крајине, барон Молилари о државном трошку, а вреди до 60.000 форината. Сада је та зграда својина политичне општине градачке. Општина би ова драгом душом примила у своју шк. зграду какав средњи завод, што намерава српски цркв. народни сабор о трошку народ. фонда да у крајини подигне; она је ту готовост своју изјавила и епархијској управи у Плашком.

И Хрвати, којих је овде врло незнатан број, имају ту своју црквицу, али је она по неимарској радњи посве незнатна.

Река Отућа, која извире код села Св. Петра, под брдом Урлајем, прима притоке Радучић и Кијашницу, протиче Томингајем и кроз сред Грачаца, па онда понире у Гаћешиним понору и Кесица понору под Грачацем. Преко Отуће је озидан леп каменит мост, 250 корака дуг, спаја западну полу Грачаца са источном. Овде је седиште котарског и порезног уреда, котарског суда; има пошта и телеграфска постаја.

Чим смо одсели у великој гостионици М., упутим се на вечерњу. На мосту дусретнем се са честитим српским учитељем О.; с њим одем у лепу цркву, новије византике. На четир велика стуба, која су

у цело истесана, почивају сводови с полукружно лучним линијама. Стубови су спојени аркадама, а високи су до 5 м., а у промеру могу имати 7 дм. — ако не и више. Само је штета, што нису мраморисани. Сlike су на темплу старе.

По том походим грачачког свештеника Об., који ме врло љубазно дочека. Одемо на вечерњу. Отпојим с О. вечерњу. После вечерње се упознам и са два старца, који бијаху такође у цркви, са трговцем И. и са шездесетогодишњим М., који је 1833. године свршио богословију, и баш кад је дошао био у Карловац, да га владика Мушицки зађакони, добије глас, да

му је жена умрла. После се опет ожени и остане на свом имању, бавећи се земљеделством. Њихове ме срдачне симпатије врло изненадише. Ја их о многоме које-чему запиткивах, а они се од срца радоваху моме љубопитству за српске ствари. Замолише ме, да им сутра дан на јутрењу дођем; веле: „Нама је сласт слушати лепо појање, а нисмо срећни, да нам учитељи у цркви поју, јер нам је школа комунална, па учитељи веле, да не морају појати. За то нам и деца узрастају без науке у појању, а за то нам је и овако лепа црква по готову празна об недељом и свецем, јер народ не примамљује појање.

ИЗ ПРОШЛОСТИ НОВОГА САДА.

(Културни одношаји.)

Од Ђорђа Рајковића.

(Наставак.)

Сенаторима, који су били занације, допуштано је испрва, да уза сенаторство могу радити и занат. Тако н. пр. Јозеф Штвртецки, сенатор и чизмар, осим што је сенаторисао, уједно се држао и свога заната. Кад доцније магистрат заповеди, да се одрече ил' сенаторства ил' чизмарства, он тада напусти службу у магистрату; али кад га после 12 година почеше издавати очи, те кад се смрћу Николе Вукобранковића упразни једно сенаторско место, Штвртецки се пријави, и на ново га добије.¹⁾

Године 1748. издао је магистрат новосадски воденичарска правила. По тим правилима од једне воденице имали су воденичари и тако названи „киш легињ“ напојнице 20 фор., нека пију и троше тако, да преко те своте више не попију, — и то да имаду пити на рабош газдин, пак у јесен од комуна да се тај трошак исплати. Ако ли пак више попију, то да од свога тала плате, а не из комуна. Воденичари нити киш легињ да не имају ни-

једне мерице ране из воденице изнети без газдина знања, јер ако се чује, да је који изнео, удариће му се први пут 50 батина, а други пут долази на годину дана у тавницу, и то о сувом леба и води. Сваки воденичар да се има заклету, како буде заклетва наређена. Оба воденичара и киш легињ да су ноћу у воденици и никако да не одлазе кући. Визитација се чини, па који се воденичар не нађе у воденици, добија батине. Паспаљ воденичари добро да остављају, и сваки свој рис као и остало жито да носи на рабош. Кад воденичар камен покива, да га несме с кукурузима обамлети, него с каранфићи и луком. Да воденичари одјако не пеку и не дају помељарима леба, већ који помељар оће да једе, нека понесе од куће. Када се намести воденица, да воденичари имаду стати у пролетњи трошак заједно с газдом на свој део, такођер да имаду воденичари држати широк пањ, где се дрва секу на ватру, да помељари не кваре воденични дасака. Догађало се до онда, да су воденичари и киш легињ по миту, рад' малог каквог поклона, н. пр. за једно прасе, или олбу вина једну и другу, или само за једну литру ракије прескакали ред помељарски, и људма, који већ одавно чекају, истом после

¹⁾ „Jussu Amplissimi Magistratus vel muneri Senatorali vel opificio meo, adeoque ex his duobus uni cedere debui. Cessi quidem Officio Senatorali“ вели Штвртецки у својој молбеници, којом се поново искао за сенатора. Био је, као што сам вели у истој молбеници, „extra latinam variarum aliarum linguarum gnarus.“

мтели; за то се наређује, да ако се од сад на кога год воденичара то посведочи, такови да буде кажњен с 50 батина. Будући су многе воденице, газдама на велику штету, с непажње и с пијанства воденичара или киш легиња изгореле, то би наређено, да ће се непажљиви воденичар донде држати у тавници, докле се год воденица не исплати. А где је више воденица уједно, да се ради оцака нареди надгледач воденичарски, који ће сваке суботе прегледати оцаке, па ако не нађе чисте, да повали киш легиња, те да га казни с 25 батина; ако ли пак надгледач не би то савршивао, да има он исти ту каштигу издржати.

Лимитација у НСаду била је г. 1748. ова: Једна фунта мяса говеђега 4 новца, телеђега 5 н., сланине фришке 8 н., суве сланине 10 н.; фунта свеће, којој фитиљ од памука, 15 н., свеће с фитиљем од канапа 13 1/2 н., фунта сапуна 11 1/2 н. Жетеоцима и надничарима, који раде пољски посао, било је одређено овим начином: жетеоцима рисарима од чиста жита осми крст, од ражовита седми, а од јечма, зоби и проје шести крст; надничару пак жетеоцу осим ране 25 новаца, женској глави на дан 20 нов.; купиоцу сена 25 нов., женској глави 20 н. Ко је давао косити

на пласт сено, наређено је било, да сваки пласт илити багља има ширине 8 фати, више не, т. ј. мерећи пласт од земље до земље 5 фати, — од онакова пласта да има газда платити пет марјаша. А вршиоци, који су из риса вршили, имали су рис од сваке летије по један меров скупље, него жетеоци.

За разлику између некад и сад навешћу овде из год. 1748. још и ове цене у Н. Саду: један комад крупне рогате марве 16 фор., ситније 10 фор., теле 2 фор., јагње 1 фор., кокош 4 кр., пиле 2 кр., ћурак 24 кр., ћурка 18 кр., пар голубића 4 кр., гуска 10 кр., прасе 15 кр., пар јаја зими 1 кр., два пара јаја лети 1 кр., олба пасуља 2 кр., исто и сочива; олба винска сирћета 5 кр., олба сирћета од воћа илити пива 3 кр., ока рибе шарање 2 кр., сомње 1 1/2 кр., ока јесетре 5 кр., олба вина 3 кр., пива 2 кр., литра ракије 3 кр. Земичка од 7 лоти 1 новац, пекарски лебац од 35 лоти 5 нов., црн лебац од 2 фунте 5 нов. Од србијанаца екмеџија: лебац од 21 л. 1 кр. Ко од продаваца прекрши те таксе, казни се први пут са 4, други пут са 6, а трећи са 12 фор., а еспап да се има дати новосадској болници.

(Наставиће се.)

ЛИСТАК.

Писмо Петра Петровића Његоша владике црногорског

немачком песнику Л. А. Франклу.¹⁾

Высокоученый Господине!

Хвала Вамъ што сте ме се сѣтили, пославши ми сѣ Вашимъ листомъ одъ 21 августа Вашъ дичный преводъ Гусле. Наше су народне

¹⁾ Франкл је послао владици-песнику један екземпляр своје књиге „Gusle“, немачки превод српски народни песама (штампан у Бечу 1851), а владика му се овим одзивље. Исто писмо, које је мени Франкл у оригиналу за време бављења мог у Бечу на препис драговољнојустушио, изишло је први пут литографисано у мојој збирци автографа, под насловом „Факсимиле од рукописа знаменити Срба“ (Беч, 1871), али га сад овде прештампавам с тога, што је споменута збирка веома ретка, будући је наштампана само у 60 екс., и то потпором „Матице Српске.“

пѣсне историја юначка, епопеа народна, у њима човѣкѣ може видѣти, какавѣ е народѣ кои ихъ пѣва. Ја самъ любитель поезіе, она е мене много занимавала. Ахъ, дивна поезія! искра тайствена; ја никада нѣсамъ могао разабрати, али е она искра безсмртнога огня, али е бурна клапња, чедо ускогѣ поднебја нашегѣ — са земне е катедре сматрамъ вѣтренимъ наступомъ; но када се човѣкѣ попне више самогѣ себе, онда види бѣдностъ людску, и када е поета, може рећи да е жрецъ олтара свесвѣтїя. Поета е кликъ смртнога сѣ бурнога нашега бриега, поета е гласъ вопијућега у пустињи, онъ саня о безсмртїю, довикуе га и за њимъ се топи — онъ види великїй листъ одъ књиге мїробитїя отворенъ, у њѣму чита чудества створителѣва, она су њѣгово најслађе пиће,

у п
кру
јен
про
вип
сан

Об.
на
сле
кој
И.
18.
кад
див

пу
ра,
те
на
Ка
од
та,
га
те
уп
се

во
ти
во,
на
та
и
у
пл
св
не

па
уп
ве.
ис
мо.
gn

онъ се њима опія, онъ силомъ воображенія изводи изъ блатне землѣ клицу небеснога живота — трулину боготвора — његовъ се едемъ шири на луковима тврди.

Ја самъ за границомъ просвештенога свіета, на момъ узаномъ поднебію свагда се ломе тирански громови, с тога е мой малый край тамомъ дивљине обезображенъ. За човѣка здравомыслећега нити е скуке ни увеселенія на свіету, ербо су све людске послатице са отровомъ приправлѣне, а све печали имаю неко свое удовољствіе. Човѣку е готово кадъ му дође слатко плакати као пѣвати — ја овако нашу поезію разуміемъ. —

Свіетъ е садъ Божій, съ тога у свакоемъ његовомъ нуглу виде се дѣла великога майстора; — трудолюбіе и искуство мрава и пчеле, и уредно лећенѣ ждраловахъ ја радіе гледамъ него све параде европейскихъ столицахъ.

Съ Богомъ, Господињ Франклъ, изволите ме задржати у Вашемъ драгоцѣномъ успомену. Петинѣ 12 Окт. 1851.

Владика Црногорскій

П. П. Његош.

М и с л и.

Човека ћеш познати не само по ономе с ким се дружи, већ и какве књиге чита, јер и књиге су друштво исто као и људи, а човек треба да је свагда у најбољем друштву, па ил се дружио с људима или с књигама.

Добра књига нам је најбољи пријатељ. Она увек остаје иста, нити се кад мења. Она нам је највернији друг. У кризи и невољи она нам никад неће окренути леђа. Свагда нас прима једнаком љубави, у младости нас забавља и поучава, а у старости нас крепи и теши.

Често се људи упознају тиме, што им је омилила иста књига, као што се и две особе опријатеље, дивећи се некој трећој. Књиге нам се упијају у срце. Читамо их у младости, а сећамо их се у старости. У њима читамо, шта се другима догодило, а осећамо, шта се нама самима десило. Њиховим писцима имамо све захвалити, и били бисмо без њих варвари.

Добре књиге су права ризница златних мисли, које у памети тубимо и љубимо. Добра и истинита мисао може у тренутцима искушења да нам буде анђео хранитељ, који душу чува и чисту одржава. Књиге не знају за умрлост.

Оне су најтрајнији производи човечијег рада. Храмови се поруше, слике и кипови се претворе у прах, али књиге живе до века. Код великих мисли не гледи се на време, јер оне су данас исто тако свеже као и онога дана, када су пре векова поникле у души дотичнога великана. Што се тада мислило и говорило, то нам књига говори исто тако живо, као некад. Једино, што је време учинило, то је, да је рђаве књижевне производе прорешетало и отребило, јер у књижевности ништа дуго не живи, до ли оно, што је доиста добро и ваљано.

Књиге нас уводе у најбоље друштво и упознају нас са највећим умовима, који су икад блистали. Ми слушамо, шта су они говорили и радили, видимо их пред собом, као да су још живи, с њима се радујемо, с њима тугујемо; њихово искуство наше је искуство, и нама је у неку руку тако, као да и ми судељујемо у оним појавама, које описују.

Б е л е ш к е.

Демаскирани писац. У „Јавору“ за годину 1876. бр. 1. налазимо наштампано „Лепа Мара“. Прича А. Хаџић. Опет у „Јавору“ за год. 1877. бр. 1. наодимо наштампано „Глумац. Приповеда А. Хаџић.“ По овоме дакле „прича“ и „приповеда А. Хаџић“, кад се не каже да је преведено, држе читаоци, да су то оригиналне приповетке г. А. Хаџића. А оно шта је у ствари? Г. А. Хаџић издао је туђе приповетке под својим именом. Она прва приповетка (Лепа Мара) носи у оригиналу наслов „Csak egy jatek volt“, а она друга (Глумац) има наслов „A színész neje“. Ко се жели уверити, нека пореди обе те приповетке у „Јавору“ с приповеткама у маџарском часопису „Koszorú“, што га је у шездесетим годинама уређивао данашњи највећи маџарски песник Јован Арањ.

САДРЖАЈ 10. бр. Вечерњаче: Живот митрополита Стратимировића. Од Ђорџа Рајковића. — Петушков. Приповетка Ивана Тургењева. (Наставак.) — Из Карловца у Лику и Крбаву. Путне белешке из године 1880. Написао Владимир Красић. (Наставак.) — Из прошлости Новог Сада. (Културни одношаји.) Од Ђорџа Рајковића. (Наставак.)

Листак. Писмо Петра Петровића Његоша владике црногорског немачком песнику Л. А. Франклу. — Мисли. — Белешке.